

Як відомо, кілька останніх років гіганти у сфері мас медіа та комунікацій вели боротьбу за майбутнє цифрових технологій.

"Під звуки фанфар телефонні компанії та фірми супутникового телебачення провели ряд випробувань з метою демонстрації їхнього бачення швидкісних електронних мереж, котрі з'єднують оселі з необмеженим джерелом інформації, комунікації, освіти та розваг. Плентаючи до своєї далекої мети — облутаного дротами світу, вони не помітили за своїми клопотами некерованої маси комп'ютерників, інженерів та студентів, які плуталися у них під ногами. Вони мали бути обачнішими. Тимчасом як гіганти лише розводили теревені про інформаційну супермагістраль, мурашки дійсно створювали її. Інтернет ("The accidental superhighway". The Economist. 1st July, 1996) .

"Я не можу второпати, що краще — ще пінту пива чи додому і поринути в Інтернет".

"Нам слід розпрощатися з ПК, гнучкими дисками та теками з файлами, — зазначає Негропonte, — як і з багатьма іншими речами. Може видатися, що нині ера ПК, але насправді панування ПК майже минуло. Лері Елісон, президент "Oracle" — провідної інформаційної компанії, назвав ПК "сміховинним пристроєм" (Kelly, 1995, p. 105).

Більшість людей, які користуються комп'ютером, задіюють тільки частку його спроможностей, а це пристрій, що відмежовує одну особу від іншої. Кажуть, що майбутнє належить не індивідуальному комп'ютеру, а глобальній системі взаємопов'язаних комп'ютерів, тобто саме тому, чим є Інтернет. Нове гасло проголошує: "Мережа — це комп'ютер". Інакше кажучи, ПК перетворюється на кінцевий пункт подій, що відбуваються будь-де, — в мережі, яка охоплює всю планету, чи в мережі, котра не належить жодній людині чи компанії (див. мал. 14.2).

Біл Гейтс — засновник компанії "Microsoft", тепер однієї з найбільших у світі корпорацій, передбачив ці події, і справдження його прогнозів дозволило йому забезпечити своє майбутнє. Навіть найбільші провідці комп'ютерного світу донедавна вважали, що майбутнє галузі пов'язане з апаратним забезпеченням — індивідуальним комп'ютером. Гейтс розумів, що різні функції комп'ютера створюватимуться саме програмним забезпеченням. І все-таки навіть Гейтс не має жодного контролю над Інтернетом, створити який йому допомогли його ж інновації.

Інтернет з'явився спонтанно. Він є продуктом неподільного світу — світу епохи, що почалася після падіння Берлінського муру. Однак його витоки сягають періоду "холодної війни", що передувала 1989 рокові. Інтернет починався в Пентагоні — штаб-квартирі збройних сил США. Його було запроваджено 1969 року і спершу найменовано

"ARPA net" за початковими літерами назви Агентства передових дослідницьких проектів Пентагону (Pentagon's Advanced Research Projects Agency ("ARPA")). Мета була обмежена. "ARPA" мав дати науковцям можливість працювати за військовими контрактами в різних частинах Америки і спільно користуватися своїми ресурсами та ділитися дорогим обладнанням. Принагідно автори "ARPA" продумали і спосіб пересилання повідомлень. Так народилась електронна пошта ("e-mail"). "E-mail" — це система кореспонденції, де повідомлення безпосередньо надсилаються від одного комп'ютера до іншого або багатьох інших. Тому тут не буває періоду чекання, як при пересиланні звичайного листа: під'єднання відбувається негайно.

Пентагонівський Інтернет до початку 1980-х складався з п'ятисот комп'ютерів, розміщених у військових лабораторіях та університетських факультетах комп'ютерних наук. Пізніше до нього почали приєднуватись інші університетські працівники, котрі користувалися системою у своїх власних цілях. На 1987 рік Інтернет збільшив до 28 тисяч число базових комп'ютерів, які розміщувалися в багатьох університетах і дослідницьких лабораторіях. Користувачі запровадили

різноманітні інновації, створивши нове програмне забезпечення, що дало їм можливість брати участь у дискусіях та послуговуватися даними досліджень.

Кілька років Інтернет був пов'язаний з університетами. Проте з поширенням домашніх ПК він почав виходити назовні, відтак пережив період сплескоподібного росту. Послуги "он-лайн" ("online"), "довідкові таблиці" — групи електронного обговорення, а також бібліотеки програмного забезпечення було введено в мережу величезною кількістю людей вже не тільки в Північній Америці, а по всьому світі. До цієї справи прилучилися корпорації. У 1994 році компанії зрівнялися з університетами за рівнем користування мережею.

Зв'язок між Інтернетом та проголошеною інформаційною супер-магістраллю є проблематичним. Дехто вважає (як про це свідчать наведені кількома абзацами вище цитати), що Інтернет насправді і є інформаційною супермагістраллю. Мовляв, він дещо відрізняється від варіанту, запланованого більшістю фірм кабельного телебачення і телефонних компаній (а також урядів). Інші зауважують, що Інтернету бракує деяких суттєвих характеристик. На їхню думку, справжня супермагістраль має з'єднувати не тільки комп'ютери, а й інші комунікаційні послуги — від телефону до телебачення.

Основну частину Інтернету становить "Всесвітня мережа" ("World Wide Web"). Дійсно, подібно до зозулі в гнізді, вона загрожує перевищити масштаби самого Інтернету. Насправді "мережа" — це всесвітня мультимедійна бібліотека. Її винайшов 1992 року інженер-програміст у швейцарській фізичній лабораторії; програмне забезпечення, яке популяризувало "мережу" у всьому світі, створив студент Ілінойського університету.

Точне число людей, під'єднаних до Інтернету, невідоме. За приблизними оцінками воно становить близько 35 мільйонів людей у

"Джон? О! А я сподівалася почути автовідповідач". © 1996 Boris Drucker from The Cartoon Bank, Inc.

всьому світі. Порівняно з населенням світу це число незначне, однак воно дорівнює населенню країни середніх розмірів. Важливішу роль відіграють темпи поширення. За статистику, з 1985 року масштаби Інтернету зростали щорічно на 200 відсотків.

У світі неймовірних технологічних змін ніхто не може з певністю уявити собі майбутнє. Без сумніву, в осерді цих змін — досягнення медіа-технологій. Багато людей розглядає Інтернет як зразок нового світового ладу, що виникає наприкінці ХХ століття. Користувачі Інтернету живуть у "кіберпросторі". **Кіберпростір** — це простір взаємодії, утворений глобальною мережею комп'ютерів, з яких складається Інтернет. У кіберпросторі, як сказав би Бодрільяр, ми вже не "люди", а повідомлення на екранах один одного. За межами електронної пошти, де користувачі називають свої імена, в Інтернеті насправді ніхто нікого не знає — чоловік то чи жінка, в якій частині світу перебуває. У відомому мультфільмі про Інтернет показано собаку, що сидить за комп'ютером. На екрані з'являються титри: Інтернет добрий тим, що ніхто не знає того, що ви — собака".

Усі знають, як англійське слово "собака" (dog) читається навспак. Існує ще одна історія на тему нових комунікаційних технологій. "Теолог запитує у найпотужнішого суперкомп'ютера: "Чи є Бог?" Комп'ютер відповідає, що йому бракує потужності опрацювання інформації для відповіді на це запитання. Він просить під'єднати його до решти суперкомп'ютерів світу. І знову потужності бракує. Тоді комп'ютер під'єднався до всіх базових, міні- та персональних комп'ютерів. Зрештою він під'єднався до всіх комп'ютерів у автомобілях, мікрохвильових печах, відеомагнітофонах, годинниках тощо. Теолог запитав востаннє: "Чи є Бог?" Комп'ютер відповів: "Тепер є!" (Naisbitt, 1995, p. 80).

Цей анекдот подавав надію, але й викликав побоювання стосовно Інтернету. Чи не втратимо ми свої індивідуальні риси в кіберпросторі? Хто над ким пануватиме — комп'ютерна технологія над

нами чи ми над нею? Чи не знищать електронні засоби інформації всі інші форми комунікаційних посередників, скажімо, книги? На щастя, на всі ці запитання відповідь майже напевне буде негативною. Зазвичай люди, збираючись разом, не користуються відеозаписом, як на конференціях. Службовці у царині бізнесу тепер можуть користатися більшим, ніж будь-коли, числом засобів електронної комунікації. Водночас значно почастишали ділові зустрічі, на яких відбувається міжособистісна взаємодія.

Як окремі індивіди, ми не контролюємо процесу технологічних змін, і прискорені темпи таких змін загрожують поглинути наші життя. Однак настання світу комунікацій, принаймні досі, не створило нам "великого брата", радше навпаки, це сприяє децентралізації та індивідуалізму. Нарешті, книги й інші "доелектронні" засоби комунікації навряд чи зникнуть. Хоча ця книга й величенька, нею користуватися зручніше, ніж комп'ютерною версією. "Цифрове опрацювання" Негропонтета створювалося не для описаних ним пристроїв, а як книжка. Навіть Біл Гейтс вважав за потрібне написати книгу про новий високотехнологічний світ, який він передбачає.

Тим часом Інтернет породжує власні реальні проблеми. Нещодавно в газеті "Guardian" з'явилася стаття під назвою "Фанати мережі насправді живуть невесело". У статті змальовано життя людей, які щодня витрачають години на комп'ютерну мережу. Утворилася навіть група підтримки осіб, залежних від Інтернету, що має назву "Спіймані в тенета" (Caught in the Net). Кіберпросторові контакти не можуть замінити, та й навряд чи замінять, спілкування людей з плоті й крові.

Резюме

- 1. У сучасному суспільстві почали відігравати фундаментальну роль засоби масової інформації (мас медіа). Мас медіа — це засоби комунікації: газети, журнали, телебачення, радіо, кіно, відео, компакт-диски та інші їх форми, що працюють на масові аудиторії.
- 2. Найважливішими формами перших мас медіа були газети. Вони зберігають своє значення й досі, однак доповнюються іншими, сучаснішими засобами, особливо радіо й телебаченням.
- 3. Вплив мас медіа на нове життя значний. Вони служать не тільки для розваг, а й надають нам і самі формують багато інформації, якою ми користуємося в повсякденному житті.
- 4. Незважаючи на численні дослідження телепрограм і фактів насильства, досі не з'ясовано, наскільки і в який спосіб показ насильства на телеекрані стимулює агресивну поведінку в реальному житті. У більшості досліджень недооцінювався ступінь вибіркової інтерпретації глядачами побаченого ними, а також складні способи взаємозв'язку "фантастичного" та "реального".
- 5. Соціологи приділяли значну увагу дослідженню ролі телевізійних новин. Серію досліджень теленовин було проведено групою ДОСЛІДНИКІВ з університету Глазго ("Glasgow Media Group"). Їхня праця, в якій наводилися приклади необ'єктивності у презентації новин, викликали жваві дискусії, що тривають і досі.
- 6. У розмежуванні різних видів телепрограм важливе значення має поняття жанру. Жанр — це спільне розуміння творцями програми і глядачами того, що демонструється на екрані. Прикладами різних жанрів є новини, "мильні опери", ігрові шоу й трі-лери.
- 7. Перелік різних теорій мас медіа і популярної культури значно зріс. На переконання Ініса та МакЛуана, засоби інформації більше впливають на суспільство тим, як вони інформують, ніж тим, про що вони нас інформують. Говорячи словами МакЛуана, "посередником є повідомлення". Наприклад, телебачення впливає на поведінку й цінності людей тому, що воно відрізняється від природи інших мас медіа, скажімо, газет чи книжок.

- 8. До інших провідних теоретиків мас медіа належать Габермас, Бодрільяр і Томпсон. Габермас відзначає роль мас медіа у створенні "громадської сфери" — сфери громадської думки та громадських дебатів.

Бодрільяр перебував під великим впливом ідей МакЛуана. На його думку, нові мас медіа, особливо телебачення, дійсно змінюють "реальність", у якій ми живемо.

На переконання Томпсона, мас медіа створили нову форму соціальної взаємодії — "опосередковану квазівзаємодію", яка обмеженіша, вужча та односторонніша у порівнянні з повсякденним спілкуванням у суспільстві.

- 9. Сьогоднішнє розуміння того, що ми живемо в одному світі, значною мірою є результатом міжнародного масштабу засобів комунікації. Світовий інформаційний порядок — міжнародна система виробництва, розподілу та споживання інформаційних благ — став реальністю. За умов панівного становища індустріальних країн у світовому інформаційному порядку багато людей вважає, що на країни "третього світу" чекає нова форма інформаційного імперіалізму.
- 10. В індустріях мас медіа у цілому світі, як правило, домінує незначне число величезних компаній. Деякі з них очолюють відомі медіа-підприємці, найвідомішим серед яких є Руперт Мердок. Багато опонентів занепокоєні зосередженням інформаційної влади в руках таких впливових людей, котрих, як то кажуть, не обирають демократичним шляхом.
- 11. Останніми роками з'являються мультимедійні засоби, пов'язані з розвитком Інтернету та можливим створенням "інформаційної супермагістралі". Мультимедіа — це поєднання в одному інформаційному засобі функцій різних приладів, які потребують різних технологій; скажімо, "CD-ROM" може відтворювати як зображення і звук, так і програватися на комп'ютері. Стосовно ймовірних соціальних наслідків цих досягнень висловлено багато побоювань, проте судити про це ще рано.